

Novi zakon o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti s posebnim osvrtom na radnopravni status nastavnog osoblja na veleučilištima

Jelena Glavaš¹, Ivan Beletić-Tatić²

¹ mag.iur., Istarsko veleučilište-Università Istriana di scienze applicate, Riva 6, Pula, Viši stručni suradnik za ljudske resurse i opće pravne poslove; jglavas@iv.hr

² dipl.iur., Istarsko veleučilište-Università Istriana di scienze applicate, Riva 6, Pula, Tajnik; ibtatic@iv.hr

Sažetak

Nakon višegodišnjih priprema i pokušaja 22. listopada 2022. godine na snagu je stupio novi Zakon o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (Narodne novine br.119/22) i time naslijedio Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (Narodne novine br. 123/2003, 198/2003, 105/2004, 174/2004, 2/2007, 46/2007, 45/2009, 45/2009, 63/2011, 94/2013, 139/2013, 101/2014, 60/2015, 131/2017, 96/2018) koji je uređivao područje znanosti i visokog obrazovanja dugih 20 godina. Navedeni propis predstavlja temelj za djelovanja svih aktera uključenih u sustav visokog obrazovanja na području Republike Hrvatske. Područje visokog obrazovanja doživjelo je radikalne promjene u Europskoj uniji i svijetu posljednjih godina, te je shodno tome trebalo prilagoditi odgovarajući institucionalni okvir u svrhu provedbe poboljšanja sustava visokog obrazovanja i znanstvene djelatnosti. Kako visoko obrazovanje predstavlja posljednju stavku obrazovne vertikale i kao takav jest glavna pokretačka snaga svih društvenih promjena, od iznimne je važnosti konstantno unaprjeđivati to područje a koje će u konačnici doprinijeti razvoju svakog društva. Svrha rada je prikazati izmijenjene zakonske odredbe koje se odnose na radnopravni položaj visokoškolskih nastavnika a koje se posebice ogledaju u ukidanju zvanja, pojednostavljenju postupka izbora na nastavna radna mjesta, te prikazati razlike u postupku izbora na više radno mjesto i slobodno radno mjesto.

Ključne riječi: visoko obrazovanje, znanstvena djelatnost, visoko učilište, radnopravni status nastavnika

1.Uvod

Sustav visokog obrazovanja i znanstvene djelatnosti je do donošenja novog Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (dalje u tekstu: ZVOZD) u najvećoj mjeri bio uređen Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju

(dalje u tekstu: ZZDVO) koji je svoje izmjene doživio 2003., 2004., 2007., 2009., 2011., 2013, 2014., 2015. 2017., te u konačnici 2018. godine. Stari sustav uređenja zahtijevao je temeljitu, promišljenu i dubinsku reformu visokog obrazovanja jer su ga karakterizirala obilježja kao što je nekonkurentnost, neprilagođenost novim izazovima i okolnostima,

sporost administracije, netransparentnost, a koji je u konačnici rezultirao začeljskim položajem hrvatskog sustava znanosti i visokog obrazovanja u brojnim pokazateljima koji mjere visokoobrazovnu uspješnost u usporedbi s ostalim državama Europske unije (Prijedlog Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, 2022, str. 2.). Proces preobrazbe visokog obrazovanja započeo je bolonjskom reformom.¹ Bolonjska reforma nagnala je visokoškolske institucije na identificiranje novih studijskih programa koji udovoljavaju potrebama i željama tržišta rada. Visokoškolska učilišta različito su reagirala na reformu studijskih programa; neka su u primjeni bolonjske reforme učinili temeljite promjene i pozitivan pomak u kvaliteti studija, dok su neki formalno proveli reformu, a u stvarnosti su stare studije ukalupili u novu studijsku formu (Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, 2014, str. 141). Visokoškolski nastavnici su Bolonjskom reformom bili nagnani na promjene u svom dosadašnjem djelovanju, a koje promjene su se posebice ogleдалe u suradnji sa inozemnim visokoškolskim institucijama i njihovim znanstvenicima, promicanju mobilnosti te valoriziranju vremena koje su proveli na mobilnosti te u konačnici povećanje kvalitete visokog obrazovanja putem stvaranja kvalitetnog nastavnog kadra. Intencija je da se supstancijalnim promjenama predviđenim Zakonom o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti započne postupak reforme visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj, a sve u svrhu nastavka harmonizacije i usklađivanja hrvatskog visokoobrazovnog prostora sa europskim u skladu s ciljevima postavljenim Bolonjskom reformom. Cilj ovog rada bio je prikazati promjene koje su nastale donošenjem novog institucionalnog okvira koji u najvećoj mjeri uređuje sustav visokog obrazovanja i znanstvene djelatnosti, s posebnim osvrtom na radnopravni status nastavnika zaposlenih na Veleučilištima kao temeljnim akterima čije djelovanje u najvećoj mjeri utječe na razvoj i kvalitetu sustava visokog obrazovanja i znanosti.

2. Najvažnije promjene u postupku izbora na nastavna radna mjesta nastavnika

Sustav izbora i napredovanja koji je predviđao ZZ-DVO nije implementiran ni u jednoj znanstveno naprednoj zemlji, a rezultate koje je iznjedrio pozicionirali su visokoobrazovni i znanstveni sustav hrvatske na začelje znanstvene i visokoobrazovne uspješnosti na razini Europske unije (Prijedlog zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, 2022, str.8). Predviđao je dvostruku vertikalnu izboru, odnosno obavljanje izbora u znanstveno zvanje kao uvjet za izbor u znanstveno-nastavno zvanje. Navedeni postupak označavao je da je pristupnik morao prolaziti kroz „dvostruki“ postupak izbora, prvo izbor u znanstveno zvanje, te potom izbor u znanstveno nastavno zvanje. Postupak izbora u znanstvena zvanje je postupak koji je bio neovisan u postupku izbora na radno mjesto. Takav postupak je često postajao potpuno nekonkurentan i administrativno kompliciran. Novo normativno rješenje napušta institut izbora u zvanja, te predviđa izbor nastavnika na odgovarajuće radno mjesto u skladu s razvijenim europskim državama. Posebnu novinu predstavlja prepoznavanje razlike između izbora na više radno mjesto, izbora na slobodno radno mjesto te reizbora. Prema ZZ-DVO svako napredovanje nastavnika bilo je podvedeno pod obvezu raspisivanja javnog natječaja (Jovančević,2023). Novo zakonsko uređenje predviđa jasnu distinkciju između izbora na više nastavno radno mjesto nastavnika koji se već nalazi u sustavu te popunjavanja upražnjenog nastavnog radnog mjesta za koje se raspisuje natječaj. Nadalje, uvedena je obveza potvrde izbora od strane nadležnog matičnog povjerenstva za znanstveno polje i područje na koje se izbor odnosi. Zakon je također predvidio donošenje Nacionalnih kriterija za izbor na nastavno radno mjesto na Veleučilištu koje je Zbor veleučilišta donio na svojoj 4. sjednici održanoj 15. ožujka 2023.g. a koji su objavljeni 29. ožujka 2023.g. u Narodnim novinama br.36/2023. Prema odredbi čl.18. predmetnih Nacionalnih

¹ Bolonjsku deklaraciju potpisalo je 19. lipnja 1999.g. 29 europskih zemalja. Hrvatska ju je potpisala na ministarskoj konferenciji u Pragu 2001.g. Svrha Bolonjske deklaracije jest prepoznavanje područja visokog obrazovanja kao društvenog područja koje može stvoriti savršeniju i utjecajnuju Europu, posebice izgradnjom i jačanjem zajedničkih demokratskih, kulturnih, društvenih, znanstvenih i tehnoloških dimenzija.

veleučilišnih kriterija isti stupaju na snagu 1. listopada 2023.g. te će se do njihova stupanja na snagu primjenjivati Odluka o uvjetima za ocjenu nastavne i stručne djelatnosti u postupku izbora u nastavno zvanje (Narodne novine br.20/12., 85/13.,4/15.). Intencija zakonodavca je da se uspostavi politika zapošljavanja na visokoobrazovnim institucijama koja će biti pomno osmišljena i profilirana, te koja će zahtijevati konstantno profesionalno usavršavanja i napredovanje djelatnika koje će u konačnici dovesti do napredovanja i razvoja čitavog sustava.

3. Postupak izbora na slobodno nastavno radno mjesto

Izbor nastavnika na slobodno radno mjesto na Veleučilištu propisan je odredbama čl.40. ZVOZD-a. Radnja koja prethodi početku izbora na slobodno radno mjesto je traženje i dobivanje prethodne suglasnosti Ministarstva znanosti i obrazovanja, dakako, za ona Veleučilišta koja zahtijevaju navedeno. U situacijama kada se na visokom učilištu pojavi potreba za novim radnim mjestom Vijeće veleučilišta donosi odluku o raspisivanju javnog natječaja. Novo zakonsko uređenje predviđa da sastavni dio odluke o raspisivanju javnog natječaja čini odluka o imenovanju tročlanog stručnog povjerenstva. Dosadašnja praksa je bila da se stručno povjerenstvo imenuje tek po isteku roka za prijavu na natječaj i kada se utvrdi da li su se na natječaj prijavili kandidati, odnosno da li su se prijavili kandidati koji ispunjavaju zakonske uvjete. Promjena u pogledu članova stručnog povjerenstva koji ocjenjuju ispunjavaju li kandidati prijavljeni na natječaj zakonske i dodatne kriterije ogleđa se u činjenici da je zakonski uvjetovano da članovi povjerenstva moraju biti u istom području i polju u odnosu na radno mjesto za koje se provodi izbor. Nadalje, od članova povjerenstva traži se i da su zaposleni na radnom mjestu koje je više ili iste hijerarhijske razine u odnosu na radno mjesto za koje se provodi izbor. Uvjetovano je da je najmanje jedan član stručnog povjerenstva zaposlen izvan institucije u kojoj se provodi izbor. Novinu svakako predstavlja uvjet da u sastav stručnog povjerenstva nije moguće imenovati naslovne nastavnike te vanjske stručnjake budući da ne udovoljavaju uvjetu zaposlenja na radnom mjestu više ili iste hijerarhijske razine u odnosu na ono mjesto za koje se provodi

izbor. Dok je stari sustav predviđao objavu javnog natječaja u Narodnim Novinama, dnevnom tisku, mrežnim stranicama visokog učilišta, te na službenom internetskom portalu za radna mjesta Europskog istraživačkog prostora na engleskom jeziku (dalje u tekstu: EUROAXESS), novo zakonsko uređenje ne zahtijeva od visokih učilišta objavu u dnevnom listu. Zakonodavac je unaprijedio i način prijave na natječaj propisivanjem obveze podnošenja prijave na natječaj i dokaza o ispunjavanju kriterija u elektroničkom obliku. Navedeni način dostave moguće je realizirati slanjem dokumenata elektroničkom poštom, primjerice na mail pisarnice ili kadrovske službe.

Nakon isteka roka za prijavu na natječaj, stručno povjerenstvo u obvezi je ocijeniti i ispitati ispunjavanje uvjeta za sve prijavljene kandidate, te predložiti Vijeću veleučilišta najboljeg kandidata najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka roka za prijavu na natječaj. Važna novina je da kvalificirani članovi povjerenstva, a koja kvalificiranost se ogleđa u traženju da su iz istog područja i polje iz kojeg se provodi izbor, ocjenjuju sve kandidate prijavljene na natječaj, te predlažu najboljeg kandidata. Članovi Stručnog povjerenstva ocjenjuju ispunjavaju li kandidati prijavljeni na natječaj uvjet odgovarajućeg stupnja obrazovanja u znanstvenom području i polju te uvjete propisane Nacionalnim kriterijima za izbor na nastavno radno mjesto na Veleučilištu. U ovom prijelaznom razdoblju, vrednovanje kandidata provodi se po važećim propisima (podzakonskim aktima te općim aktima) koja su donijela ovlaštena tijela u sustavu visokog obrazovanja i znanstvene djelatnosti.

Po primitku obrazloženog mišljenja s prijedlogom najboljeg kandidata, Vijeće veleučilišta donosi odluku o usvajanju mišljenja stručnog povjerenstva, te dostavlja nadležnom matičnom povjerenstvu najkasnije u roku od 8 dana od dana usvajanja mišljenja zajedno s cjelokupnom natječajnom dokumentacijom kojom se dokazuje ispunjenost kriterija pojedinog kandidata. Nadležno matično povjerenstvo potom odlukom utvrđuje ispunjavanje uvjeta predloženog kandidata najkasnije u roku od 60 dana od dana dostave odluke. U slučaju propuštanja donošenja odluke u zadanom roku, nastupa pretpostavka o ispunjavanju uvjeta. Nakon dostave odluke o utvrđivanju ispunjavanja uvjeta, odnosno nastupa činjenice propuštanja roka od strane matičnog povjerenstva, veleučilište

s kandidatom sklapa ugovor o radu na neodređeno vrijeme s obvezom provođenja reizbora ili izbora na više radno mjesto. Izbor na radno mjesto provodi se na pet godina. U slučaju da nadležno matično povjerenstvo ustvrdi da kandidat ne ispunjava propisane uvjete (bilo nacionalne kriterije bilo dodatne kriterije visokoškolske ustanove) visokoškolskoj ustanovi dostavlja se odluka, koja u tom slučaju nemaju nikakvu pravnu osnovu za zaključenje ugovora s predloženim kandidatom.

U slučaju kandidata koji već posjeduju odluku nadležnog matičnog povjerenstva o izboru u nastavno zvanje prema Uputi Ministarstva znanosti i obrazovanja o promjeni ZVOZD, Veleučilišta nisu obveza dostaviti predmet na potvrdu nadležnom matičnom povjerenstvu budući da je on već potvrdio ispunjavanje uvjeta. Postupak izbora završava odlukom Vijeća Veleučilišta nakon čega se sa kandidatom sklapa ugovor o radu.

4. Postupak izbora na više nastavno radno mjesto

U pogledu napredovanja nastavnika na više radno mjesto, mišljenja smo da su učinjene najveće promjene. Izbor nastavnika na slobodno radno mjesto na Veleučilištu propisan je odredbama čl.43. ZVOZD-a. Nastavnik koji smatra da ispunjava kriterije za izbor na više radno mjesto, obavezan je podnijeti zahtjev za izbor na više radno mjesto prije isteka roka na koji je izabran odnosno reizabran. Podnošenja zahtjeva predstavlja novinu u zakonodavnom okviru, te iako zakon nije precizirao koliko ranije je moguće podnijeti zahtjev, intencija je da Veleučilišta svojim općim aktima uredi postupak podnošenja zahtjeva u skladu s planom upravljanja ljudskim resursima Veleučilišta. Na taj način, omogućiti će se bolje planiranje razvoja Veleučilišta te sama financijska odgovornost visokoškolskih ustanova. Podnošenje zahtjeva za izbor na više radno mjesto predstavlja *conditione sine qua non* za napredovanje, te se u slučaju ne podnošenja zahtjeva, istekom trajanja izbora, pokreće postupak reizbora o čemu će više riječi biti u nastavku rada. Postupak pokretanja izbora na više

nastavno radno mjesto pokreće se odlukom Vijeća veleučilišta. Sastavni dio odluke o pokretanju postupka je i imenovanje Stručnog povjerenstva prilikom čega vrijede jednaki uvjeti za njegov sastav kao i prilikom izbora na slobodno radno mjesto. Bitna i veoma važna novina jest činjenica da zakonodavac za postupak napredovanje nastavnika više ne zahtijeva raspisivanje javnog natječaja. Razvijena praksa gotovo na svim visokoškolskim institucijama bila je da se takvi natječaji raspisuju isključivo pro forme, a u stvarnosti se na takvim natječajima regrutira osoba iz vlastitih redova. Iako su neki mišljenja da je raspisivanje javnog natječaja te mogućnost prijave kandidata „izvan sustava“ poticala zdravu konkurenciju te doprinosila nastavnoj izvrsnosti te razvoju znanstvenog i stručnog rada nastavnika, mišljenja smo da je zakonodavac ovakvim zakonskim uređenjem donio ispravnu odluku, a u drugim zakonskim uvjetima predvidio poticanje izvrsnosti, razvoj i napredak nastavnika. Ne objavljivanje javnog natječaja kada se radi o napredovanju nastavnika predstavlja i određenu vrstu uštede za visoka učilišta.² Nije predviđena obveza interne objave takve vrste natječaja, međutim, za pretpostaviti je da će se natječaj objaviti na oglasnim pločama i/ili mrežnim stranicama visokih učilišta kako bi kandidati koji podnesu zahtjeve bili upoznati s traženim obvezama. Nastavnicima koji su već u sustavu i koji podnesu zahtjev za napredovanjem, zakonodavac je skratio rok za dostavu dokazu o ispunjavanju kriterija, koji iznosi 15 (petnaest) dana. Novost se ogleda i u činjenici da nastavnici u postupku izbora na više radno mjesto, dostavljaju dokaze o postignućima (radovi, sudjelovanje na projektu, međunarodno iskustvo, mobilnost, sudjelovanje u kompetitivnim projektima) koje su ostvarili nakon posljednjeg izbora odnosno reizbora. Na taj način nastavnici su u obvezi kontinuirano i kvalitetno djelovati odmah po izboru u više nastavno radno mjesto.

Članovi stručnog povjerenstva, od kojih se zahtijeva da su zaposleni na radnom mjestu više ili iste hijerarhijske razine kao i da su u istom znanstvenom području i polju za koje se provodi izbor dužni su ocijeniti ispunjava li nastavnik zakonske

² Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (Narodne novine br. Narodne novine 123/2003, 198/2003, 105/2004, 174/2004, 2/2007, 46/2007, 45/2009, 45/2009, 63/2011, 94/2013, 139/2013, 101/2014, 60/2015, 131/2017, 96/2018) tražio je od visokih učilišta objavu natječaja u Narodnim novinama i u dnevnom tisku.

odnosno Nacionalne Veleučilišne kriterije (do njihova stupanja na snagu primjenjuje se Odluka o Odluka o uvjetima za ocjenu nastavne i stručne djelatnosti u postupku izbora u nastavna zvanja, Narodne novine br. 20/12, 85/13, 4/15) te Vijeću veleučilišta dostaviti obrazloženo mišljenje u pisanom obliku. Vijeće veleučilišta ima dispozitivnu ocjenu prihvatiti ili odbiti mišljenje stručnog povjerenstva u propisanom roku od 30 dana od dana zaprimanja mišljenja. Međutim, zakonodavac je propisao obvezu Vijeća veleučilišta da u situacijama kada donosi odluku o odbijanju mišljenja stručnog povjerenstva ista mora biti obrazložena. Dosada je obrazlaganje takve odluke bilo prepušteno na volju visokih učilišta, međutim, ovako zakonsko uređenje u velikoj mjeri doprinosi transparentnosti čitavog postupka.

Dok prethodni zakonodavni okvir nije predviđao postupanje u slučaju da nastavnik ne ispunjava uvjete za izbor u više zvanje³ novim zakonskim uređenjem predviđeno je da se u situacijama kada se ustanovi da nastavnik ne ispunjava kriterije za izbor na više radno mjesto, pokreće postupak reizbora. Zakonodavac je novim zakonskim okvirom ukinuo postupak prijevremenih napredovanja. Dok je prijašnjim ZZDVO bila predviđena mogućnost raspisivanja natječaja ranije od godine dana prije isteka roka na koji je zaposlenik izabran, ali ne prije nego što isteknu tri godine od prethodnog izbora, novo zakonsko uređenje ne dopušta takvu mogućnost. Postupak napredovanja može se pokrenuti tek po isteku roka od 5 godina od izbora ili reizbora na prethodno radno mjesto, dok zakonodavac ne propisuje kada se najranije može i/ili mora podnijeti zahtjev za napredovanjem. Visoka učilišta ovlaštena su svojim općim aktima urediti kada se najranije može podnijeti zahtjev za napredovanjem, međutim odluka o pokretanju postupka izbora kojom se u formalnom smislu i pokreće postupak napredovanja donosi se po isteku roka na koji je nastavnik izabran odnosno reizabran. Novost svakako predstavlja onemogućavanje prijevremenog napredovanja, te je dio akademske zajednice izrazito negodovao zbog te zakonske odredbe smatrajući da se na taj način degradiraju najizvrsniji u sustavu. Postupak izbora na više nastavno radno mjesto završava se odlukom Vijeća

Veleučilišta nakon čega se sa kandidatom sklapa aneks ugovora o radu.

5. Postupak reizbora na nastavno radno mjesto

U pogledu postupka reizbora, prijašnji ZZDVO propisivao je da se reizbor osobe na nastavnim radnim mjestima vrši na način da stručno povjerenstvo visokog učilišta podnosi stručnom vijeću visokog učilišta u kojem je pristupnik zaposlen izvješće o radu zaposlenika svakih pet godina sukladno općima aktima visokog učilišta (Stanišić, 2019, str.17.). Dakle, predviđeno je bilo da postupak reizbora propisuje samo visoko učilište. Izvješće stručnog povjerenstva moralo se bazirati na minimalnim uvjetima radnih obveza o kojima se izvješće podnosi za nastavno radno mjesto a koje minimalne uvjete je trebao propisati Nacionalno vijeće. Prijašnji zakonodavni okvir omogućavao je da ukoliko Stručno vijeće visokog učilišta ne prihvati izvješće o radu zaposlenika koji se reizabere, tek po proteku dvije godine od dana donošenja navedene odluke, ponavlja se postupak reizbora. Na taj način nastavnicima je bilo omogućeno da ostanu u sustavu dvije godine dodatno iako nisu ispunjavali svoje obveze i ako nisu imali važeći izbor u nastavno zvanje U ovakvim situacijama pretpostavka je da su se visoka učilišta primjenjivala odredbu čl. 92. ZZDVO u kojoj je bila propisana mogućnost povjeravanja 1/3 nastavnog predmeta mogla povjeriti izvođenju stručnjacima bez izbora u znanstveno nastavno zvanje. Takva pravna nedorečenost predstavljala je ozbiljne probleme u djelovanju većine visokih učilišta, jer se postavlja pitanje dopuštenosti rada i preuzimanja nastavnih obaveza osobama koje nisu imale važeći izbor u zvanja.

Postupak reizbora uređen je čl.42. ZVOZD gdje je propisano da se postupak reizbora pokreće ukoliko nastavnik nije prije isteka roka na koji je izabran odnosno reizabran podnio zahtjev za izbor na više radno mjesto. Postupak reizbora mora biti okončan najkasnije u roku od šest mjeseci od dana pokretanja postupka. Postupak se pokreće na način istovjetan prema postupku za napredovanje

³ ZZDVO predviđao je odredbama čl.112.st.4.da ukoliko Stručno vijeće visokog učilišta ne prihvati izvješće o radu, nakon dvije godine od dana donošenja navedene odluke, ponavlja se postupak reizbora.

nastavnika, odnosno, postupak se pokreće odlukom Vijeća veleučilišta čiji je sastavni dio odluka o imenovanju stručnog povjerenstva.

Kao što je prethodno spomenuto, zakonodavac je prijašnjim rješenjem dao nastavnicima mogućnost da ukoliko se ne reizaberu po isteka roka od 5 godina, dodatne dvije godine ostanu u sustavu te „skupljaju“ uvjete za reizbor. Zakonodavac je uočivši problematiku takvog rješenja, u novom zakonskom okviru predvidio da nastavniku koji nije reizabran na postojeće radno mjesto prestaje radni odnos. Na taj način potiče se izvrsnost nastavnika u sustavu visokog obrazovanja te ih se motivira na konstantan kvalitetan rad i djelovanje, jer će u slučaju ne ispunjavanja propisanih uvjeta za reizbor doći do prekida radnog odnosa, što prijašnjim zakonskim rješenjem nije bilo predviđeno.

Novi zakonskim uređenjem zakonodavac ne ograničava koliko puta nastavnik može biti reizabran na postojeće radno mjesto, međutim, uvjetuje da nastavnik mora od posljednjeg izbora ili reizbora ispuniti polovinu Nacionalnih veleučilišnih kriterija i dodatnih kriterija za izbor na više radno mjesto.

6. Produženje ugovora o radu nakon navršene 65.godine

Produženje ugovora o radu nakon navršene 65. godine života predstavlja jedno od najspornijih pitanja koja se tiču radnopravnog statusa zaposlenih u sustavu visokog obrazovanja i znanosti. Zakonodavac je u ZVOZD predvidio da nastavniku prestaje ugovor o radu radi odlaska u mirovinu istekom akademske godine u kojoj je nastavnik stekao uvjete za prestanak ugovora u radu u skladu sa zakonom koji uređuje radne odnose. U Republici Hrvatskoj temeljni zakon koji uređuje radne odnose jest Zakon o radu (Narodne novine br. 93/14, 127/17, 98/19, 151/22) koji jasno propisuje da radnicima ugovor o radu prestaje kada navrše 65 godina. Drugim riječima, nastavnicima u sustavu visokog obrazovanja radni odnos prestajao bi završetkom akademske godine u kojoj su navršili

65 godina. Originalni tekst ZZDVO-a iz 2003. predviđao je produljenje ugovora o radu za nastavnike izabrane u redovitog profesora u trajnom zvanju te profesora visoke škole u trajnom zvanju, pri čemu se kao dodatni uvjet vrednovalo postojanje potrebe za nastavkom rada te znanstveni doprinos, uspješnost u obrazovnom procesu i odgoju mladih znanstvenika i nastavnika. Nakon izmjena i dopuna 2013.g.⁴ ZZDVO napustio je koncept pravne mogućnosti produljenja radnog odnosa nakon navršene 65. godine života isključivo profesorima u trajnom zvanju, te je tu mogućnost pružio svim nastavnicima zaposlenima na visokoškolskim ustanovama koji su navršili 65. godina života, neovisno o postignutom zvanju. ZZDVO propisivao je kao uvjet produljenja ugovora o radu nakon navršene 65 godina postojanje potrebe za nastavkom rada zaposlenika te ispunjenje kriterija izvrsnosti donesene od strane Nacionalne vijeća, te dodatne kriterije izvrsnosti koje su bile ovlaštene donijeti visokoškolske ustanove svojim općim aktom. Paradoksalno je da kriteriji izvrsnosti nikada nisu doneseni, te je omogućeno da nastavnici koji su u najnižem znanstveno-nastavnom zvanju ostanu u sustavu pomoću instituta reizbora. Uvidjevši da prethodno zakonsko uređenje nije postiglo rezultate izvrsnosti kojima je težio, zakonodavac je predvidio da se ugovor o radu može sklopiti iznimno s redovitim profesorom u trajnom izboru, znanstvenim savjetnikom u trajnom izboru te profesorom stručnog studija u trajnom izboru, najdulje do isteka akademske odnosno kalendarske godine u kojoj je nastavnik navršio sedamdeset godina života, ali na teret sredstava visokog učilišta.

7. Zaključak

Visoko obrazovanje doživjelo je temeljite promjene u posljednjih dvadesetak godina koje su obilježene uvođenjem bolonjskog sustava, omasovljenjem visokog obrazovanja, prilagođavanjem europskom i svjetskom visokoškolskom prostoru, procesom internacionalizacije te uvođenjem novih komunikacijskih tehnologija. (Miškulin, Penava

⁴ Ustavni sud je odlukom U-I-5578/2013 i U-I-3633/2014 ukinuto djelovanje izmjena i dopuna ZZDVO-a glede produljenja ugovora o radu nakon 65 godine života u odnosu na redovite profesore na visokim učilištima, profesore visokih škola te znanstvene savjetnike u znanstvenim organizacijama koji su na dan 30. srpnja 2013. bili u trajnom zvanju.

Brekalo, Serdarušić, 2016, str. 172). Visokoškolske institucije se danas nalaze na svojevrsnoj prekretnici, te kako bi opstali u promjenjivom i izazovno-me okruženju s kojim se sada suočavaju, moraju biti sposobni prilagoditi se potrebama društava i gospodarstava u okviru kojih djeluju. Zakon o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti čini zakon od sistemskog značenja koji u primjeni s ostalim institucionalnim okvirima predstavlja zakonodavni okvir razvoja sustava znanosti i visokog obrazovanja. Stanje u kojem se nalazilo područje visokog obrazovanja i znanstvene djelatnosti u Republici Hrvatskoj vapilo je za sveobuhvatnom, sistemskom reformom te je stoga zakonodavac umjesto noveliranja, pristupio donošenju novog zakonodavnog okvira koji se tradicionalno i konceptualno razlikuje od dosadašnjeg uređenja. Reforma se posebice ogleda u uvođenju novog sustava izbora i napredovanja nastavnika. Prepoznata je važnost kvalitete nastavnika i nastavnog procesa kao jedan od najvažnijih preduvjeta za kvalitetno visoko obrazovanje. Iako određen dio akademske zajednice izražava negodovanje i otpornost prema promjenama, one su neizostavan dio svakog organizacijskog procesa. Hrvatski visokoobrazovni i znanstveni sustav je na začelju Europe prema raznim pokazateljima (broj znanstvenih radova, broj znanstvenika po stanovniku, zapošljivost studenata nakon diplomiranja, kvaliteta okruženja u kojoj student djeluje, itd.) te je sukladno tome nužno trebalo pristupiti sveobuhvatnoj reformi visokoobrazovnog i znanstvenog sustava. Budući da je od stupanja na snagu ZVOZD prošlo kratko vrijeme, konačan zaključak o realizaciji navedenog koncepta te implementaciji željenih promjena bit će moguće formirati tek nakon duljeg perioda primjene Zakona.

Literatura

- Jovančević, R. (2023). *Izbor na znanstveno-nastavna radna mjesta sukladno odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti*. *Radno pravo*, 4/23, 44-48.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (MZO) Prijedlog Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. Preuzeto 12.04.2023. s [PZ_300.pdf \(sabor.hr\)](#)
- Miškuljin, I., Penava Brekalo, Z., Serdarušić, H. (2016). *Sveučilišta i promjene*. *Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti*, Vol.20 No. 1-2, 171-184.
- Stanišić, F., (2019). *Mane i nedostaci Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju – kako ih popraviti? Istine i zablude o reformi znanosti i visokog obrazovanja*. *Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti*, ISBN:978-953-347-219-5, 73-111.
- Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (Narodne novine br. 124/2014)*
- Zakon o radu (Narodne novine br.93/14, 127/17, 98/19, 151/22)*
- Zakon o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (Narodne novine br. 119/22)*
- Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (Narodne novine br.123/2003, 198/2003, 105/2004, 174/2004, 2/2007, 46/2007, 45/2009, 45/2009, 63/2011, 94/2013, 139/2013, 101/2014, 60/2015, 131/2017, 96/2018)*

Summary

After years of preparations and attempts, on the 22nd October, 2022 a new Law on higher education and scientific activity came into force, and thus succeeded the Law on scientific activity and higher education which has been regulating the field of science and higher education for 20 years. This regulation represents the basis for the activities of all actors involved in the higher education system in the Republic of Croatia. The field of higher education has undergone radical changes in the European Union and the world in recent years, and accordingly the appropriate institutional framework had to be adjusted in order to implement improvements to the higher education system and scientific activity. Higher education represents the last item of the educational vertical and as such is the main driving force of all social changes, it is of utmost importance to constantly improve this area and which will ultimately contribute to development of every society. The purpose of the paper is to present the amended legal provisions relating to the employment law position of higher education teachers, which are especially reflected in the abolition of vocations, simplification of the selection process to teaching positions, and to show the differences in the process of selection to a higher position and vacancy.

Key words: *higher education, scientific activity, higher education institution, teacher employment status*